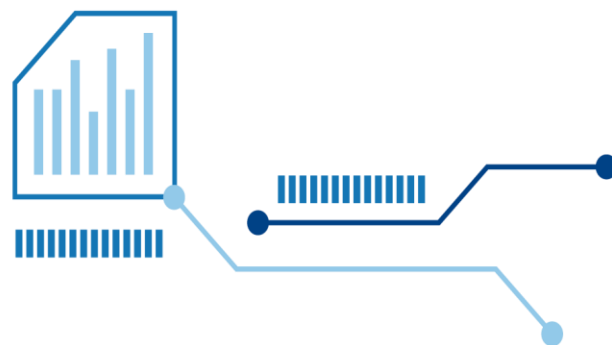

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

TEHRAN CHAMBER OF COMMERCE,
INDUSTRIES, MINES AND AGRICULTURE

گزارش‌های منتخب

اردیبهشت ۱۴۰۳

معاونت بررسی‌های اقتصادی

ec.tccim.ir

معاونت بررسی های اقتصادی با هدف اطلاع رسانی و ارتقاء سطح آگاهی های فعالان بخش خصوصی و با به کارگیری ظرفیت های نخبگان، دانشگاه ها و موسسات تحقیقاتی، در راستای دستیابی به اهداف بلندمدت اتاق بازرگانی تهران در زمینه های گوناگون اقتصادی از جمله مسائل اقتصاد کلان، محیط کسب و کار و تجارت بین الملل به طور مستمر اقدام به انتشار گزارش ها و پژوهش های اقتصادی با استفاده از داده ها و اطلاعات منابع معتبر رسمی داخلی و بین المللی می کند.

اتاق بازرگانی تهران به منظور بهبود کمی و کیفی گزارشات خود از نظرات، انتقادات و پیشنهادات مخاطبین استقبال می نماید.

- ۴ ..... اقتصاد سنج (۴)؛ نمایی از آخرین آمارهای اقتصادی کشور
- ۵ ..... رمزگشایی تجارت جهانی و درک تحولات پیش روی آن
- ۶ ..... گذار تحول دیجیتال در بخش های صنعتی گزارش ۴؛ معرفی مرکز انقلاب چهارم صنعتی ترکیه
- ۷ ..... نگاهی به شاخص های مصرف انرژی و سیاست های بهره‌وری انرژی در کشورهای منتخب
- ۸ ..... بهینه‌سازی انرژی در ایران (ظرفیت ها و چالش ها)

اقتصاد سنج (۴)؛ نمایی از آخرین آمارهای اقتصادی کشور

معاونت بررسی‌های اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران، در راستای افزایش آگاهی فعالان بخش خصوصی به ویژه هیات نمایندگان محترم اتاق، اقدام به گردآوری و تنظیم نوشتار حاضر نموده است. در این نوشتار، بر اساس تازه‌ترین آمارهای اقتصادی منتخب و با تکیه بر منابع رسمی داخلی نمایی از اقتصاد کشور به تصویر کشیده شده است که شامل موارد زیر است:

- اقتصاد ایران
- اقتصاد تهران
- بخش صنعت
- بخش انرژی
- بخش تجاری
- بخش پولی و اعتباری
- تامین مالی بازار بانکی
- تامین مالی بازار سرمایه
- اقتصاد دیجیتال
-

۲ رمزگشایی تجارت جهانی و درک تحولات پیش روی آن

طی ۳۰ سال گذشته، تجارت جهانی تحولات چشم‌گیری را تجربه کرده است. این تغییرات از تغییر در الگوهای تجاری و کاهش تعرفه‌ها تا مفهوم‌های نظارتی جدید و افزایش توجه به استانداردهای تجارت بین‌المللی ادامه داشته‌اند. در این مدت، تمرکز اصلی تجارت از اصلاح قوانین تجاری و کاهش موانع سرمایه‌گذاری به سمت ایجاد یک چارچوب نظارتی قوی‌تر و تأکید بر استانداردهای بین‌المللی تغییر یافته است.

این تغییرات نه تنها بر روی شرکت‌ها و کسب و کارها تأثیر گذاشته؛ بلکه بر کشورها و فضای سیاست‌گذاری نیز اثرات قابل توجهی داشته است. به عنوان مثال، کشورهای در حال توسعه به دنبال کاهش وابستگی به تجارت بین‌المللی و افزایش استقلال مالی خود هستند. این فرآیند گذار به کاهش تمایل به همکاری بین‌المللی و افزایش نگرانی‌های امنیتی و اقتصادی در برخی کشورها منجر شده است.

همچنین، توزیع نابرابر منافع حاصل از تجارت بین‌المللی، به ویژه میان اقتصادهای پیشرفته و در حال توسعه، به یکی از چالش‌های اصلی جهانی تبدیل شده است. این تفاوت‌ها باعث ایجاد تنش‌های تجاری بین کشورها شده و نگرانی‌های جدی در مورد برقراری عدالت در تجارت بین‌المللی و ایجاد فرصت‌های برابر برای همه کشورها به وجود آورده است. افزایش استفاده از سیاست‌های صنعتی و حمایتی توسط برخی از کشورهای پیشرفته، نقش مهمی در تغییرات تجارت جهانی داشته است. به کارگیری این سیاست‌ها می‌تواند منجر به ایجاد موانع برای کشورهای در حال توسعه شده و فشارهای بیشتری بر آنها وارد کنند و مانع از توسعه و رشد پایدار آنها شود.

با این وجود، تغییرات اخیر در تجارت بین‌المللی نشان می‌دهند که همچنان فرصت‌هایی برای توسعه و رشد وجود دارد. برای مثال، تکنولوژی‌های جدید و روش‌های نوین تولید می‌توانند به کشورهای در حال توسعه کمک کنند تا از مزایای تجارت بین‌المللی بهره‌مند شوند و به رشد اقتصادی پایدار دست یابند.

بنابراین، تجارت بین‌المللی به عنوان محرک مهم اقتصاد جهان، نیازمند اتخاذ استراتژی‌های جدید و انطباق مستمر با تحولات بین‌المللی است. این امر نیازمند همکاری بین کشورها و ایجاد چارچوب مناسب برای تجارت بین‌المللی است که امکان دسترسی به فرصت‌ها و مزایای تجاری را برای همه کشورها فراهم نماید.

در این گزارش، ضمن ارائه تعریف جدیدی از تجارت جهانی، به مرور روند تحولات و وضعیت فعلی آن در کنار چالش‌های پیش رو پرداخته خواهد شد.

گزارش تحول دیجیتال در بخش های صنعتی گزارش ۴: معرفی مرکز انقلاب چهارم صنعتی ترکیه^۳

دردنیایی پویا و پیچیده، فناوری نیروی قدرتمندی است که باعث پیشرفت، تحول و نوآوری می شود. انقلاب چهارم صنعتی با سرعتی شگرف در حال تغییر بنیادین ساختارهای کسب و کار و ایجاد یک پارادایم جدید توسعه می باشد. استفاده از پتانسیل ها و ظرفیت های انقلاب چهارم صنعتی و کاهش چالش های مرتبط، نیازمند سازماندهی نهادهای جدید و همکاری سیستماتیک با بخش های مختلف کسب و کار در بخش های مختلف صنعت، کشاورزی و خدمات می باشد.

در این راستا مجمع جهانی اقتصاد از سال ۲۰۱۷ شروع به حمایت از ایجاد مراکز انقلاب چهارم صنعتی نمود. در فاصله کوتاهی ۱۹ مرکز در سراسر دنیا ایجاد شد و شبکه ای منسجم برای تبادل تجارب بین این مراکز شکل گرفت. در منطقه ما و در همسایگی ۵ مرکز به شرح زیر شکل گرفته اند:

۱. مرکز انقلاب چهارم صنعتی ترکیه، با موضوع هوش مصنوعی و تولید
  ۲. مرکز انقلاب چهارم صنعتی امارات متحده عربی، با موضوع هوش مصنوعی
  ۳. مرکز انقلاب چهارم صنعتی عربستان سعودی، با موضوع سیستم های غذایی، تولید و اینترنت اشیا برای آپت ها
  ۴. مرکز انقلاب چهارم صنعتی جمهوری آذربایجان، با موضوع هوش مصنوعی و اقتصاد دیجیتال
  ۵. مرکز انقلاب چهارم صنعتی قزاقستان، با موضوع اینترنت اشیا برای SME ها
- در این گزارش مرکز انقلاب چهارم صنعتی ترکیه، که MEXT نام دارد، معرفی می گردد. این مرکز که در یک فضای ۱۰،۰۰۰ مترمربعی ایجاد شده است، بزرگترین مرکز انقلاب چهارم صنعتی در دنیا می باشد. این مرکز توسط انجمن صنایع فلزی کارفرمایان ترکیه (MESS) اداره می شود. بیش از ۴۰ ارائه دهنده فناوری جهانی، دانشگاه و مؤسسه برای حمایت از شرکت های ترکیه در سفر آنها به سمت صنعت ۴.۰ با این مرکز همکاری می نمایند. از زمان افتتاح در سال ۲۰۲۰، بیش از ۴۰۰ شرکت از طریق ارتقاء مهارت، ارزیابی سطح بلوغ دیجیتال، انتقال تجارب موفق و مشاوره توسط این مرکز توانمند شده اند. این مرکز شریک رسمی شورای نوآوری اروپا می باشد. بیش از ۱۶۰ مورد کاربرد، در حوزه تولید هوشمند در این مرکز عملیاتی شده است. مهمترین بخش ها و خدمات مرکز شامل کارخانه دیجیتال، قابلیت سازی و آموزش (از طریق مرکز نوآوری و یادگیری ایجاد شده با همکاری مک کینزی)، ایجاد شبکه اکوسیستم و ارزیابی بلوغ دیجیتال (در بیش از ۱۵۰ شرکت) می باشد.

^۳ برای دریافت فایل کامل گزارش بر روی عنوان گزارش کلیک نمایید

نگاهی به شاخص‌های مصرف انرژی و سیاست‌های بهره‌وری انرژی در کشورهای منتخب^۴

یکی از اهدافی که اعضای آژانس بین‌المللی انرژی همواره بر آن متمرکز هستند، افزایش بهره‌وری و کارایی انرژی توأم با تغییر سبب انرژی به سمت انرژی‌های سبز و در نهایت کاهش وابستگی به سوخت‌های فسیلی است. شدت انرژی به عنوان معیاری برای سنجش کارایی انرژی در جهان، طی بازه زمانی ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰ به‌طور متوسط ۱.۷ درصد کاهش یافته و در صورت تحقق سناریوی انتشار کربن صفر ناشی از مصرف انرژی تا سال ۲۰۵۰، شدت انرژی اقتصاد جهانی تا سال ۲۰۳۰ نسبت به سطح فعلی ۳۵ درصد کاهش خواهد یافت. در این میان ایران با توجه به دارا بودن منابع انرژی غنی و همچنین مصرف انرژی و شدت انرژی بالا نسبت به سایر کشورهای جهان در حال حاضر فاصله بسیار زیادی با کارایی مناسب و قابل قبول انرژی در بخش‌های مختلف اقتصادی دارد. فقدان چارچوب مناسب سیاست‌ها در این خصوص، اقتصاد شکننده، مشکلات تامین مالی، هزینه‌های پنهان و زیرساخت‌های ضعیف انرژی عمده‌ترین موانع بر سر راه بهینه‌سازی انرژی در بسیاری از کشورهای در حال توسعه است. مطالعه تجربیات کشورهای پیشرفته که دارای پیشینه موفق در زمینه اجرای سیاست‌های بهینه‌سازی مصرف انرژی هستند نتایج مثبت بسیاری به همراه دارد؛ بررسی این تجارب، شاخص‌ها و نکات مفیدی ارائه می‌دهد که می‌تواند مبنایی برای بازنگری سیاست‌های داخلی بهینه‌سازی مصرف انرژی باشد. طی سال‌های اخیر مصرف سرانه انرژی در ایران به طور متوسط سالانه ۱.۴ درصد رشد داشته است. نکته جالب توجه آن است در بررسی‌های آماری مصرف سرانه انرژی طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۲ کشورهایمانند ترکیه، هند، پاکستان و عراق همواره مصرف سرانه انرژی کمتری نسبت به ایران داشته‌اند.

در این گزارش تلاش شده است تا در چند سر فصل، شاخص‌های مرتبط از جمله مصرف سرانه انرژی و شدت انرژی در ایران و کشورهای منتخب مورد بررسی قرار گرفته و در بخش بعدی به تجربه کشورهای پیشرفته ژاپن و آلمان در مسیر بهینه‌سازی انرژی پرداخته شود. نگاهی شایسته به این موضوع باعث خواهد شد تا بتوان بهترین شیوه اجرای سیاست‌های مرتبط با موضوع را معرفی نموده و راهکارهای اصلاحی مناسبی را در جهت بهبود ساختار مصرف انرژی در کشور برنامه‌ریزی کرد.

^۴ برای دریافت فایل کامل گزارش بر روی عنوان گزارش کلیک نمایید

بخش انرژی در ایران امروزه با مسائل عدیده‌ای از جمله عدم وجود نهاد حکمرانی به معنای واقعی، آسیب‌های نظام تعرفه‌گذاری، رشد تقاضا و مسائل بعدی آن از محل ناترازی، عدم سیاست‌گذاری جامع و برنامه‌ریزی برای حرکت به سمت تنوع منابع انرژی و برنامه‌های توسعه پایدار زیست محیطی و ... مواجه است.

در این بین با توجه به مسائل جاری و اهمیت حل چالش ناترازی انرژی با توجه به ابعاد مساله و ضرورت چاره‌اندیشی در این برهه زمانی، توجه به مساله بهبودسازی مصرف انرژی می‌بایست در مرکز توجه سیاست‌گذاری‌های این حوزه قرارگیرد.

با مطالعه تجربیات جهانی در زمینه سیاست‌های بهبودسازی انرژی و مقایسه با سیاست‌های جاری در کشور شاهد این هستیم که در حوزه بهبودسازی انرژی در ایران، سیاست‌گذاری دقیق و منتج به نتیجه‌ای تدوین نشده است و عموماً سیاست‌ها فاقد برنامه‌ریزی دقیق و برنامه عملیاتی هستند. این سیاست‌ها در طول زمان مورد آسیب‌شناسی، بازبینی و اصلاح قرار نگرفته‌اند، جنبه عمومی داشته و نگاه بخشی و طبقه‌بندی شده در آن وجود ندارد و برنامه اقدام مشخصی برای این سیاست‌ها تعریف نشده است.

لذا در این نوشتار ضمن بررسی مهمترین ظرفیت‌های قانونی بهبودسازی انرژی در ایران، آسیب‌شناسی اولیه‌ای از دلایل عدم موفقیت در تحقق اهداف اولیه آنها ارائه شده است و ضمن ارائه پیشنهاداتی برای بهبود عملکردی این ابزارها، الزامات لازم برای پیشبرد طرح‌های بهبودسازی در ایران تشریح شده است.